

ПРО ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ON POLITICAL PARTIES AS PUBLIC-LEGAL INSTITUTE

Наливайко Т.В.,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Розглянуто окремі теоретико-правові аспекти інституту політичних партій: відображення в Конституції України, витоки феномену, сучасний статус, інші проблемні питання (механізм реалізації інтересів регіональних груп, протиріччя щодо формування й участі у виборах тощо).

Ключові слова: політична система, політична партія, державно-правовий інститут.

Рассмотрены отдельные теоретико-правовые аспекты института политических партий: отражение в Конституции Украины, истоки феномена, современный статус, другие проблемные вопросы (механизм реализации интересов региональных групп, противоречия относительно формирования и участия в выборах и т.д.).

Ключевые слова: политическая система, политическая партия, государственно-правовой институт.

The article deals with consider some theoretical and legal aspects of the Institute of Political Parties: according to the Constitution of Ukraine, the origins of the phenomenon, present status and other issues (the mechanism of the interests of regional groups, inconsistencies in the formation and participation in elections, etc.).

Key words: political system, political party, public-law institution.

Конституція України задекларувала, що Україна є демократичною та правовою державою. Один із напрямків, який забезпечує взятий державою курс, є права інституціоналізація політичних партій. Адже саме діяльність політичних партій є показником демократичної природи суспільства й характеризує ступінь його політичного та правового розвитку. Політичні партії як представники громадянського суспільства визначають шляхи й напрямки розвитку держави та суспільства. При цьому згідно зі ст. 36 Конституції України вони «сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян»[1], виступають засобом реалізації, акумулюють настрої та устремління людей, волю громадян, певних соціальних груп та прошарків, слугують сполучною ланкою між громадянами і політичною системою, виконують роль політичного інструменту у формуванні та реалізації державно-політичної влади.

Потреба теоретико-правового вивчення інституту політичних партій зумовлена соціальним запитом формування базових теоретичних конструкцій взаємовідносин політичних партій із політичною системою, вдосконалення термінологічного апарату, врахування сучасних тенденцій розвитку держави, а також розбудовою громадянського суспільства.

Витоки дослідження феномену політичних партій складають праці відомих мислителів, таких як: Арістотель, Платон, Г. Гегель, Г. Гобс, І. Кант, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо та ін. Теоретичну основу дослідження політичної партії як державно-правового інституту складають критично осмислені поняття, аргументи і висновки представників сучасної західної політичної та правової науки: Е. Арато, К. Джанда, М. Дювердже, М. Кеннеді, Д. Кіна, Дж. Міллера, Дж. Сороса, Ф. Хайєка та ін.

Прийняття спеціального Закону України «Про політичні партії в Україні» стало важливою віхою в інституціоналізації політичних партій, наблизенні України до загальноцивілізаційних цінностей і стандартів та важливим кроком на шляху до вступу України в ЄС[2].

Тим не менше, роки, що минули після прийняття цього Закону, засвідчили певні викривлення в реалізації правового статусу політичних партій, що зумовлено як окремими прогалинами в регулюванні становища політичних партій, так і специфікою політичної системи України, гальмуванням процесів розвитку громадянського суспільства в нашій державі. Не витримала перевірки часом позиція закону про фіксовану мінімальну кількість підписів (10 тис.), необхідних для встановленого порядку реєстрації політичної партії. Цієї кількості

з наявних понад тридцять мільйонів виборців в Україні замало. Можливо, звідси причини такої надмірно широкої та різнобарвної політичної палітри вітчизняного суспільства. У контексті принципів партійного будівництва є проблеми у співвідношенні таких понять, як лідер політичної партії та власне політична партія, їх взаємозалежність і взаємообумовленість, вплив або відношення до влади і т. п.

У наявних наукових працях можна знайти кілька десятків визначення терміну «політична партія». Але кожне з них не є, на наш погляд, довершеним. У деяких відсутні основоположні засади організації політичних партій, тобто принципи (відкритість діяльності, добровільність членства, демократичний централізм тощо), в інших не вказується на обов'язкову наявність таких документів, як Статут і Програма, Свідоцтво про державну реєстрацію тощо.

Вивчення низки джерел свідчить про традиційно негативне відношення авторів до політичних партій як таких. Водночас є цікавим той факт, що мільйони українських громадян відкрито і гордо заявляють про приналежність до тієї чи іншої політичної сили, тоді як інша частина свідомо засуджує позицію опонентів. Немає теоретичного обґрунтування щодо особливостей поведінки окремих людей, інколи навіть досить відомих у суспільстві, які впродовж нетривалого часу часто змінюють свою політичну орієнтацію. Потребує оцінки за критеріями користі чи шкоди кожна сучасна політична партія залежно від того, чи вона правляча чи опозиційна. Динаміка вітчизняного виборчого законодавства вимагає аналітичного осмислення і наукового обґрунтування причин та умов утворення та розпаду блоків політичних партій, процесів поглинання більшими партіями менших, злиття однорідних тощо.

Сучасна вітчизняна партійна система виступає одним із важливих механізмів реалізації інтересів регіонів (регіональних груп). Тут основними важелями є можливості партій контролювати вибір партійних кандидатів, навести дисципліну в парламенті чи уряді, а також здатність правлячої партії чи коаліції контролювати політичну еліту й імплементацію рішень. Високі показники поданих компонентів говорять про міцні позиції партійної системи в політичній системі, а низькі ведуть до переважання інших соціально-економічних та політичних факторів (одним з яких цілком реально можуть бути регіональні групи). Чим сильніша позиція партійної системи в межах країни чи адміністративної одиниці або місцевості, тим сильніший контроль партій над здійсненням політики. Сила партії визначає точки

доступу до політичного рішення для груп інтересу. Чим сильніша партійна система, тим більше обмеженою є участь у політиці інших груп. Проте не слід забувати, що обмеження точок доступу не обов'язково означає зменшення впливу чи сили груп – інколи це означає сильнішу пов'язаність груп і партій. Тут немає обернено пропорційної залежності між реальним впливом партії і групи: часто сильні партії пов'язані з такими самими потужними регіональними групами. Саме таку ситуацію ми маємо сьогодні в Україні, коли партії фактично є регіональними, «прив'язаними» до тієї чи іншої регіональної еліти.

Чим сильніша партійна система, тим більше передумов для груп досягати своїх цілей шляхом кооперування з партіями, а також більше можливостей впливу на політичну систему через партійну систему. Часто буває, що окремих інтерес співпадає з інтересом відповідної

партії. Це якраз і є вихід для певних регіональних груп, які часто мають цілі, що виходять за спектр «ліви-прави». Регіоналізація партій також показує, що якщо вони й вкладаються в класичний партійний спектр, то у них все одно часто присутні і національні аспекти. Наявність регіональних партій – це також можливість урізноманітнення форми держави, адже обов'язковою передумовою розв'язку політичних претензій регіональних груп є законодавча закріпленість такої можливості, яку гарантує відповідне виборче законодавство.

Отже, визначення політичних партій як правового інституту не зменшується, а навпаки, стає все більш вагомим. З огляду на необхідність подальшого нормативно-правового закріплення статусу політичних партій і визначення їх впливу на суспільні відносини взагалі та на політичну систему зокрема цей державно-правовий інститут потребує особливої уваги науковців і практиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про політичні партії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ GENERAL CHARACTERISTIC OF FOREIGN EXPERIENCE OF THE ACTIVITY OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES

Погиба П.П.,

*здобувач кафедри адміністративного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

У статті здійснений аналіз наукових праць щодо вивчення зарубіжного досвіду діяльності місцевих органів влади. Охарактеризовано різні моделі організації місцевої влади, зокрема: англосаксонська, континентальна, змішана, радянська. Крім того, автором наведена загальна характеристика діяльності місцевих органів влади Польщі, Франції тощо.

Ключові слова: зарубіжний досвід, місцева влада, діяльність, моделі організації місцевої влади.

В статті осуществлен анализ научных работ по изучению зарубежного опыта деятельности местных органов власти. Охарактеризованы различные модели организации местной власти, в частности: англосаксонская, континентальная, смешанная, советская. Кроме того, автором приведена общая характеристика деятельности местных органов власти Польши и Франции.

Ключевые слова: зарубежный опыт, местная власть, деятельность, модели организации местной власти.

The article presents the analysis of the scientific studies on the international experience of the local authorities. Characterized by different models of local government, in particular: the Anglo-Saxon, Continental, mixed, Soviet. Furthermore, the author gives a general description of the local authorities in Poland and France.

Key words: international experience, the local authority, activity, organization model of local government.

Постановка проблеми. Запровадження правових, демократичних та соціальних принципів розвитку держави, створення дієвого механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина зумовлює потребу у ґрунтовних перетвореннях у всіх напрямках її діяльності, та, зокрема, у напрямку діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Конституція України передбачає існування на місцях двох публічно-владних систем, а саме: органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади, які представлені місцевими державними адміністраціями. Відповідно до чинного законодавства діяльність місцевих державних адміністрацій спрямована на забезпечення збалансованого розвитку відповідних територій, вирішення проблем місцевого і загальнодержавного значення, вжиття заходів щодо охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки тощо.

Слід зазначити, що діяльність місцевих державних адміністрацій має важливе значення для регіону, адже саме дані органи публічної адміністрації забезпечують впровадження визначених напрямків державної політики у різних сферах життєдіяльності країни, підготовку

та виконання відповідних бюджетів, здійснення зовнішньоекономічної діяльності та створення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, реалізації заходів щодо соціального захисту населення, попередження надзвичайних ситуацій різної генези тощо.

Однак, незважаючи на позитивні тенденції, в діяльності вказаних суб'єктів є певні недоліки, що пов'язані із багатьма чинниками, зокрема: недосконалою нормативно-правовою базою, яка регулює діяльність місцевих державних адміністрацій; дублюванням повноважень; недосконалістю змісту адміністративних процедур у їх діяльності; неналежного рівня організації взаємодії з іншими територіальними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. За таких обставин актуалізується необхідність проведення наукових досліджень у цій сфері, вивчення питань, пов'язаних із удосконаленням діяльності вказаних органів шляхом аналізу досвіду діяльності аналогічних органів влади інших країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнонауковим питанням діяльності органів виконавчої влади в юридичній науці присвячено достатню увагу, але необхідно зауважити, що проблема діяльності місцевих державних